

Міграція населення як економічне поняття і показник статистичного дослідження має неабиякий вплив на рівень народжуваності та шлюбності. Проте максимально вона зачіпає такий показник, як рівень розлучень в окремому регіоні чи державі. Так, не викличе здивування той факт, що кількість розлучень у Галичині в першій половині 2006 року зросла на 57 одиниць порівняно з 2005 роком. Максимального значення даний показник набув у Львівській області (табл. А).

IV. Висновки. Виступаючи з радіозверненням до українського народу, Президент України В.Ющенко наголосив: «Сьогодні близько 2,5-3 мільйонів українців працюють за кордоном. Дуже часто – на низько кваліфікованих роботах. Через це багато сімей розпадається. Діти ростуть без матері або батька. Це мій особистий біль, наша ганьба і надзвичайно серйозна проблема для держави». Одним із головних чинників обмеження і призупинення процесу трудової міграції та повернення новітніх українських емігрантів він вважає створення нових робочих місць у регіонах, передусім через залучення інвестицій і формування умов для розвитку підприємництва [9, 1].

Підсумовуючи, можна констатувати, що новітня українська трудова міграція торкнулася близько десятої частини населення працездатного віку. Свого піку вона сягнула наприкінці 1990-х, і, на жаль, з початку ХХІст. виїзд українців на заробітки за кордон не припиняється. Негативним є те, що з плином часу трудова міграція перестала бути ознакою лише західних областей – у цей процес дедалі більше втягуються й інші регіони України.

На сучасному етапі так званого міграційного розвитку нашої держави в цілому та Західного економічного регіону зокрема, створення робочих місць буде лише заклик до повернення українців на рідні землі. Однією з головних причин їхнього повернення вважаємо не нижчий, ніж за місцем праці за межами України рівень заробітної плати та належні соціальні гарантії, які є у зарубіжному світі.

1. *Кирчів А.* Трудова міграція і національна безпека України/ Доповідь на „круглому столі” 7 жовтня 2004р. - Львів, Дзеркальний зал ЛНУ ім. І.Франка. Інтернетвидання І:Кордон.

2. *Сухарський В.С.* Економічний словник-довідник. - Тернопіль: Навчальна книга. Богдан. – 2002. – 328 с.

3. *Леонітенко О.* Проблеми становлення й розвитку трудової еміграції з України// Україна: аспекти праці. Науково-економічний та суспільно-політичний журнал. К. 1999. № 5. с.28.

4. *Шульга М.* Міграція з України// Український регіональний вісник. – 2003, 1 січня.

5. Демографічна ситуація в Україні у січні – березні 2006 року/ Експрес-інформація Державного комітету. - Лист № 113, 2006, 15 травня.

6. *Марчук Л., Косякова Я.* На роботу за границю отправляется каждый 5 житель западных областей Украины// Комсомольская правда. – 2004, 18 февраля. – С. 8–9.

7. *Івашко О., Бель А.* П'ять мільйонів на закордонних заробітках. Та ще й нелегально // Голос України. - 2003, 3 квітня.

8. Скільки українців працює за кордоном?// Наше слово. – 2005, 17 липня.

9. *Українці, пора додому.* Коментарі// <http://for-ua.com/>. – 2006. 16 травня.

This article essences us about some aspects of West Ukrainian modern migration processes, shoes their influence on demographic situation in Galychyna in the beginning of XXI century.

Кром М.В.

СУЧАСНІ ДЕМОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ)

Розглянуто сучасні демографічні проблеми у Західному регіоні. Внесено пропозиції щодо покращення показників демографічного розвитку.

Ключові слова: демографія, народжуваність, смертність, міграційна політика, демографічна політика.

I. Вступ. Гармонійний розвиток України як суверенної держави, що прямує до побу-

дови громадянського суспільства та конкурентоспроможної економіки на основі демократичних цінностей, неможливий без ефективного та стабільного розвитку кожного її регіону. На шляху розбудови повноцінної господарської системи регіонів стоять інституційні, соціально-економічні та морально-психологічні перешкоди, подолання яких є нагальною вимогою часу. Населення, його соціальне самопочуття та розвиток є

визначальною ознакою суспільства, основою могутності як держави в цілому, так і окремого її регіону. Тому демографічна сфера завжди є об'єктом пильної уваги не лише науковців (Довжук Б., Мельник С.), а й політиків та громадськості. В Україні сучасна демографічна ситуація викликає занепокоєння. Скорочення чисельності населення, зниження тривалості життя і народжуваності, від'ємне сальдо міграції стали характерними ознаками демографічної ситуації останніх років.

II. Постановка завдання. Україні притаманна регіональна асиметрія показників демографічного розвитку. Зокрема, мають місце регіональні розбіжності в чисельності населення, густоті та його розміщенні території України, показниками народжуваності, старіння, смертності і т. д. Метою даного дослідження є виявлення проблем, які впливають на показники демографічного розвитку в західному регіоні, а також визначення шляхів їх подолання. У процесі дослідження використовуються такі методи дослідження як статистичний та метод групування.

III. Результати дослідження. Протягом тривалого часу виникають і накопичуються причини, які в цілому впливають на показники демографічного розвитку сьогодення. За оцінками експертів, перша та друга світові війни, три голодомори (1921, 1932-1933, 1947 рр.), форсована індустріалізація, примусова колективізація, масові репресії 30-50-х рр., Чорнобильська катастрофа, затяжна системна криза 90-х рр. вкрай негативно впли-

нули на нормальний процес демографічної трансформації, призвели до помітних деформацій складу населення, передчасної смерті близько 16 млн. осіб. За період між двома переписами 1989 і 2001 років загальна кількість населення України скоротилася на 3291,2 тис. осіб, або на 6,3% (з 51706,7 тис. до 48415,5 тис. осіб). Зміна чисельності населення протягом зазначеного періоду у Західному регіоні виглядала таким чином (табл.1).

У Західному регіоні спостерігаються демографічні втрати. 72% цих втрат становить природне зменшення населення.

Зазначимо, що за даними переписів, з 1989 до 2001 р. частка міських жителів у Західному регіоні змінилася несуттєво (табл.2).

Загалом, Західному регіону притаманний низький ступінь урбанізації (50% і менше) і лише у Львівській області цей показник є найвищим і становить 59%.

Демографічний розвиток територій характеризується і якісними показниками, зокрема, рівнем освіти, станом здоров'я, поглибленням демографічного старіння і т.д. Розглянемо їх тенденції.

1. Тенденції рівня освіти.

Рівень освіти населення в Україні є одним з найвищих серед країн Центральної та Східної Європи. За питомою вагою учнів серед населення 15-18 років Україна поступається з усіх країн тільки країнам Балтії та Угорщині. Зрушення впродовж міжпереписного періоду свідчать про істотне поліпшення освітнього складу населення. Істотно (на 26 %) зросла і чисельність випускників вузів,

Таблиця 1

Зміна чисельності населення у Західному регіоні (між переписами населення 1989 і 2001 років)

Область	Кількість наявного населення (тис. осіб) у 2001 році	2001 рік у % до 1989 року
Волинська	1057,2	99,9
Закарпатська	1254,6	100,7
Івано-Франківська	1406,1	99,5
Львівська	2606,0	95,5
Рівненська	1171,4	100,6
Тернопільська	1138,5	97,8
Чернівецька	919,9	97,7

**Співвідношення міського і сільського населення у Західному регіоні
(між переписами населення 1989 і 2001 років)**

Область	Кількість наявного населення, тис. осіб		У % до всього населення		Довідково за 1989 рік	
	міське	сільське	міське	сільське	міське	сільське
Волинська	533,2	527,5	50	50	49	51
Закарпатська	466,0	792,3	37	63	41	59
Івано-Франківська	593,0	816,8	42	58	42	58
Львівська	1558,7	1067,8	59	41	59	41
Рівненська	549,7	623,6	47	53	45	55
Тернопільська	485,6	656,8	43	57	41	59
Чернівецька	373,5	549,3	40	60	42	58

що дозволяє оптимістично оцінювати подальші зміни. Більш освіченим є міське населення, яке значною мірою поповнюється за рахунок навчальної та післянавчальної міграції сільської молоді. Від рівня освіти значною мірою залежать і доходи населення, а отже, і можливості задовольняти основні життєві потреби, зберігати здоров'я та життя, ухвалювати та реалізовувати рішення щодо репродуктивної та міграційної активності. Найвагомий вплив має наявність повної вищої освіти.

2. Зміни стану здоров'я.

Істотне зростання захворюваності населення обумовлене низкою соціально-економічних чинників, з одного боку, та зростанням у складі населення осіб похилого віку – з другого. Кількість уперше зареєстрованих хвороб (в розрахунку на 100000 населення) збільшилася: системи кровообігу – в 2,1 раза, новоутворень – на 29%, органів травлення – на 26%, інфекційних і паразитарних – на 13%, у т. ч. активного туберкульозу органів дихання – вдвічі. Майже троє з кожних чотирьох осіб, яким уперше в житті встановлено діагноз активного туберкульозу, – чоловіки, 80% – особи працездатного віку. Дається взнаки і Чорнобильська катастрофа.

3. Поглиблення демографічного старіння.

Процес старіння населення є результатом передусім зниження народжуваності та збереження її впродовж тривалого періоду на

рівні, що не забезпечує навіть простого відтворення поколінь. В економічно розвинутих країнах до цього додається вплив зростання середньої тривалості життя населення. Істотною протидією старінню населення цих країн є міграція, оскільки приїжджає, в основному, молодь. В Україні ж, як і в більшості країн з перехідною економікою, міграція посилює вплив низької народжуваності, а помітного зростання середньої тривалості життя населення, особливо старшого віку, не спостерігається. Згідно статистичних даних серед областей Західного регіону питома вага населення віком від 60 років є найнижчою у Рівненській і Закарпатській областях і складає 15–20%. У інших областях Західного регіону цей показник коливається в межах 19–23%.

Характеризуючи показники народжуваності, слід відмітити, що західні області мають відносно високі показники (коефіцієнт народжуваності становить в середньому 1,3–1,6), проте в селах рівень народжуваності є найвищим по Україні і становить 2–2,1.

Незважаючи на втішні, на перший погляд, показники, у Західному регіоні спостерігається падіння народжуваності. Причини такого явища не можна зводити лише до економічних негараздів, хоча вони, безумовно, відіграють свою роль. Узагальнення існуючих чинників зниження народжуваності дає підстави виокремити такі групи: економічні,

соціальні, психологічні, фізіологічні. Задоволення потреби в дітях, у материнстві і батьківстві конкурує з низкою інших потреб, тим простіших, чим нижчий рівень життя. Якщо заможні верстви населення так чи інакше оцінюють витрати часу та грошей на забезпечення майбутнім дітям необхідного фізичного, розумового розвитку та професійної підготовки і порівнюють їх із задоволенням власних потреб у розвитку та дозвіллі, то бідні враховують майже елементарні потреби в їжі, одязі, житлі. Не слід очікувати, що з підвищенням рівня життя автоматично зросте і народжуваність. Якби зв'язок був таким простим, не відбулося б істотного скорочення народжуваності в економічно розвинених країнах.

Найгострішою демографічною проблемою України є неухильне і поки що неподолане зростання смертності населення працездатного віку. Протягом останніх років імовірність прожити повністю весь працездатний вік скоротилася з 81% до 74%, у т.ч. для чоловіків з 73% до 63%. Спостерігається майже подвійне зростання надлишкових смертей 40-річних чоловіків від нещасних випадків, отруєнь і травм, від хвороб системи кровообігу, органів дихання і травлення, які зазвичай асоціюються з фізіологічним старінням. Показники смертності цього контингенту є найрухливішими і саме вони визначають динаміку середньої тривалості життя населення. Зауважимо, що Західний регіон має найнижчі показники смертності у порівнянні з іншими регіонами України.

Однією з проблем і причиною впливу на демографічний стан Західного регіону є міграції населення. Протягом останнього десятиліття міграційні процеси відбувалися за нових географічних, правових та економічних умов, пов'язаних з виникненням нових незалежних держав, ринковими реформами, входженням України до міжнародної системи обміну населенням. Істотно зменшилася кількість мігруючого населення (якщо наприкінці 80-х р. цей показник становив 3,9 млн., то нині – 1,6 млн.), змінилася його структура. Раніше більшість мігрантів становила молодь, яка абсолютно переважала у навчальній та трудовій міграції, переїздах у зв'язку зі службою в армії. Вищою була частка чоловіків. Нині переїзди набули переважно сімейного характеру, збільшився се-

редній вік мігрантів. Понад половину всіх переїздів здійснюється всередині регіонів України і близько третини – між ними, загальна міграційна інтенсивність збільшується у напрямку із заходу на схід. Найпотужнішими є міграційні потоки між сусідніми областями. Основним реципієнтом у міжрегіональному обміні населенням є м. Київ.

IV. Висновки. Стратегічне значення демографічного фактора має неспересічне значення для майбутнього розвитку держави. Тому у практику державного управління необхідно запровадити принципи орієнтації розвитку країни, передусім на інтереси населення та сім'ї, на забезпечення умов їх всебічного розвитку і реалізації. Виділимо основні напрями демографічної політики і заходи, що сприятимуть підвищенню демографічного піднесення Західного регіону.

1. Поліпшення здоров'я та зниження смертності населення.

Основною складовою демографічної політики має бути збереження і поліпшення здоров'я населення як одного з найважливіших пріоритетів нації, що дбає про своє сучасне і майбутнє. Це сприятиме не тільки зниженню смертності та відповідному пом'якшенню депопуляції, але й загальному благополуччю суспільства, гуманізації його розвитку. Завданнями місцевих органів влади у цьому напрямку мають бути:

- гарантування належного фінансування та виконання існуючих програм реформування системи охорони здоров'я населення;
- розробка і здійснення комплекс заходів щодо поліпшення умов праці із дотриманням вимог її охорони;
- задоволення населення якісною питною водою (незалежно від місця проживання);
- утворення дієвих механізмів, які б істотно обмежили можливості надходження до торговельної мережі та підприємств громадського харчування неякісних продуктів, виготовлених з порушенням технологічних вимог, та їх реалізації з порушенням терміну їх використання;
- з метою скорочення масштабів паління та надмірного вживання алкоголю заборонити рекламу паління та алкоголю, встановити дієвий контроль за продажем алкогольних та тютюнових виробів неповнолітнім.

2. Поліпшення умов розвитку сім'ї та діто-родної функції населення сприяння модерн-

ізації та розвитку на якісно новому рівні системи дитячого дошкільного виховання і ранньої освіти дітей, підвищенню якості обслуговування, використанню нових форм організації роботи;

- забезпечення подальшого розвитку системи надання житлових і споживчих кредитів.

3. Пом'якшення негативних наслідків процесу старіння.

- створення належної системи соціального обслуговування осіб похилого віку і забезпечити його доступність незалежно від місця проживання;

- сприяння підтримці здоров'я в старості;
- забезпечення доступності якісної діагностики та лікування;

- передбачення підготовки фахівців з геронтології й запровадження відповідних посад у лікувальних закладах;

- залучення засобів масової інформації до подолання стереотипу літньої людини як безпорадного, нездібного до творчого процесу споживача суспільних ресурсів, створювати і підтримувати у суспільстві імідж

літньої людини як творчого носія потужного інтелектуального і духовного потенціалу.

4. Міграційна політика.

- вивчення питання щодо участі України у міжнародних механізмах захисту прав працівників-мігрантів;

активізація захисту інтересів громадян України за кордоном шляхом впровадження спеціальних посад у дипломатичних та консульських представництвах за кордоном у країнах призначення мігрантів, у напрямку із заходу на схід. Найпотужнішими є міграційні потоки між сусідніми областями. Основним реципієнтом у міжрегіональному обміні населенням є м. Київ.

1. Довжук Б. Актуальне регіональне дослідження трудових міграцій // Україна: аспекти праці. – 2005. № 3. – с. 37

2. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: Навч. Посібник. – К.: Знання, 2006.

3. www.ukrstat.gov.ua

Modern demographic problems of Western region are considered in the article. The proposals concerning to improvement of the demographic development indicators are given by the author.

Максименко О.М.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню теоретичних засад формування продуктивної зайнятості, виявленню соціально-економічної сутності даної категорії.

Ключові слова: *зайнятість, ефективна зайнятість, продуктивна зайнятість, ринок праці.*

I. Вступ. До цього часу ринкові реформи в Україні не лише не забезпечили очікуваних результатів, але й призвели до тривалої соціально-економічної кризи, значної поляризації суспільства, усталення бідності та набуття нею спадкових форм, за якими – деградація трудового потенціалу та суспільства загалом. Становище не рятує економічне зростання, що простежується декілька років поспіль. На його фоні ще більш незрозумілим виглядають мляві темпи підвищення якісних показників рівня життя громадян.

Аналіз стану нашого суспільства переконливо засвідчив, що рятувати його старими методами безнадійно, що нам необхідна якісно нова соціально-економічна та політична стратегія.

Україна має вступити у новий етап розвитку, який або дасть шанс нам вижити та забезпечити гідне життя нам та прийдешнім поколінням, або остаточно відкине нас назад, позбавить останніх шансів крокувати в ногу з сучасною цивілізацією. На сьогодні, декларуючи курс на європейську та євроатлантичну інтеграцію, надаючи перевагу саме перевіреним історією цінностям, які забезпечують як державну безпеку, так і найвищі стандарти в усіх сферах життя людини, включаючи економічну, соціальну, духовну та політичну, – Україна підтверджує напрямок розвитку суспільства, головним пріоритетом якого є людина з усім різноманіттям своїх потреб та інтересів. Для здійснення цього